Szabó Katalin

NEMZETPOLITIKAI KONSZENZUS FELÉ

„Szempillánk is csuklik immár
S ha az álom elnyomott,
S mi is alszunk, boldog Isten!
Akkor aztán késő minden –
Mozdulhat a tetszhalott!…”
Vajda János: *A virrasztók*

Virrasztónak, őrzőnek lenni szellemi és fizikai megterhelést jelentő, testet, lelket megerőltető feladat. Nyomasztó a sötétség, a lassan múló idő, a tétlenségre kárhoztatottság, az átmenetinek nevezhető állapot. De ez mégsincs teljesen így, hiszen a virrasztó őrzi a fényt, olajat önt a lámpásba, körbepásztáz a mécsessel, néha megpiszkálja a hamu alatt izzó parazsat, előkészül a reggelre. Egyetértek a szerzővel,[1] nagyon mély a sötétség, nem tudjuk, mikor jön a reggel, és ez az érzés arra ösztönöz, hogy megnézzük, van-e még parázs a hamu alatt, van-e még nemzet, lelkesítő eszme, egység, egy szív, egy akarat? Van-e nemzeteszme, nemzetpolitika?

Ha kitekintünk Európa nyugati felére, nem merném állítani, hogy bármiféle konkrét és emelkedett nemzetpolitika határozná meg az országok életét. Elég, ha csak a bevándorlási politikára emeljük tekintetünket. A gazdasági elit, a tőke hatalma határoz meg kőkeményen minden lépést, a politikai hatalom, akárhogy is nézzük, ennek kiszolgálásával, és természetesen a jóléti társadalom felé tett gesztusokkal tartja fenn uralmát. Talán ettől tűnhet nemzetinek nekünk, akik kívülről nézzük, de azt hiszem, ha nagyon utánajárnánk, meglepődnénk, hogy a tőke éppen olyan barbár módon tarolt például Németország keleti felében az átalakulás éveiben, mint bármely másik keleti országban. A nemzeti érdek egybeesett a gazdasággival, és elsősorban a gazdasági érdek miatt lehetett végrehajtani az egyesítést. Európa keleti felében is a nyugati tőke érdeke érvényesül, ám itt minden esetben látszik, hogy nemzetellenes lépések történnek. A politikai elit ennek ellenére fenn tudja tartani hatalmát, mert számunkra elég a jólét *ígérete* is. Nyugaton az emberek a jólétüket, keleten a kenyérkéjüket féltik, de a hatalmi elit mércéje szerint végső soron mindenütt megfelelően viselkednek.

A nemzetpolitika szempontjából persze kicsit más a helyzet a körülöttünk lévő, tőlünk területet kapó, belőlünk lett országokkal. Már amennyiben nemzetpolitikának lehet nevezni

[1] Szászkúti Gergely: A magyar nemzetpolitika hiánya. *Magyar Hüperión* (Budapest) II. évf. 2. sz. (2014. május–július) 210–215. o.

azt, amit tesznek. Nyilván, ha ezer éven keresztül hasonló politikát folytattunk volna, írmagjuk sem marad, de nem gondolom, hogy ezeket a mélységeket kellene járnunk. Azt azonban nyugodtan kijelenthetjük, hogy elvakult sovinizmus árad belőlük a magyarok felé, ugyanakkor kulturális fölényünket, a teljesítményeinket mindig tisztelték, ha ez nem is mindig, vagy szinte soha nem látszott. Valahol érthető ez (délvidéki lévén kézzelfogható tapasztalatom van az együttélésről), hiszen mi el sem tudjuk képzelni, milyen lehet úgy tanítani a történelmet, hogy a horvátok ugyan már a 6. századtól ott voltak, de mégiscsak Szent László alapít püspökséget Zágrábban 1091-ben; hogy a nagy tekintélyű Matica Szrpszkát 1826-ban mégiscsak itt alapították Budapesten és nem valahol a szerb hegyek között; és még sorolhatnánk. Ilyen tekintetben a szlovák identitásúak helyzete a legkényelmetlenebb, és tulajdonképpen ennek megfelelően is viselkednek. Ha nem velünk történne, ha nem a mi nemzettestvéreink bőrére menne, azt mondhatnám: szánalmasan viccesek.

Úgy tűnik, mindenhol magabiztosan berendezkedtek a rabolt területeken, folyik a betelepítés, a beolvasztás. Persze néha kilóg a lóláb és megmutatkozik a rossz albérlő arca is a magabiztos bitorlók magatartásán, de a területfoglalás, a magyarok üldözése alapjában véve zavartalanul folyik, és mintha ez a magyar külpolitikában, de a kisebbségi magyar politikusok között sem zavarna szinte senkit. Igen: már-már paródiaszerű, ahogy a magyar külpolitika minden alkalmat megragad, hogy biztosítsa a szomszédokat a határok sérthetetlenségéről. Ugyanakkor a határon túli politikusok sem kérik rajtuk ezt számon. Ehelyett politikai prostituáltként járnak ágyról ágyra, azaz esnek bábként egyik koalícióból a másikba. Ott vannak, de minek? Hiszen legkevésbé a kisebbségi magyarok ügyét képviselik. Minek is változtatna a külpolitikán, nemzetpolitikán, a kisebbségi nemzetstratégián bárki, hiszen minden változás felkavarhatná a langymeleg állóvizet, meg kellene mozdulni, konfliktust kellene vállalni. Minek mindez, amikor így is, enélkül is megkapják a járandóságukat. El sem tudom képzelni, vagy inkább el sem merem képzelni, mi lenne, ha egy cselekvőképes politikus egyszer csak elkiáltaná magát, hogy mindent vissza, és úgy is lenne!

„(…) a nyugati kultúrkörben a rombolás túl ért a nemzeti azonosságtudat bástyáin, és már a család, a nemi identitás intézményei, konvenciói ellen folyik a támadás, így a gyakorlati nemzetstratégiai lépéseknek ezekbe a régiókba kell visszahúzódniuk.”

Bármennyire fájdalmas válaszok születhetnek, és anélkül, hogy megpróbálnék akár csak néhányat felsorolni a lehetséges válaszok közül, fel kell tenni a kérdést: elbírná-e a magyar társadalom ennek a súlyát, így, ebben az állapotban, amiben most van? Ugye fáj, ugye szívbemarkoló, ugye lélekölő a válasz.

Egyetértek azzal, hogy *szükséges egy minden tekintetben új, szükséges egy világos célokat megfogalmazó, pozitív üzenetet hordozó, nemzeti identitást egybefogó önazonosság meghatározása, felmutatása*. Meglátásom szerint a trianoni traumának ebben az új meghatározásban fontos, de a nemzetegyesítés célja mögött meghúzódó szerepe kellene, hogy legyen. Nagyon sokáig nem értettem Juhász Gyulát, miért írta: *„Nem kell beszélni róla sohasem, / De mindig, mindig gondoljunk reá.”* Nem lehet úgy élni, hogy a mindennapokat kitöltse a gyász és a fájdalom. És nem lehet nemzeti azonosságtudatot egy traumára, egy *nem*-re építeni. Lehet belőle tanulni, lehet elemezni, lehet megsiratni, de pszichológiailag

lehetetlen belőle közvetlen, pozitív jövőképet kovácsolni az emberek számára. Azaz: ha mi virrasztók, őrzők vagyunk, számunkra lehet cél a revízió, de egy egész nép nem tudja naponta, minden más gondja mellett ezt a keresztet hordozni, mert depresszióba dönti, mert a cél valószínűtlen és túlságosan távoli, történelmi léptékű. (Ilyen értelemben a pillanatpolitikusok sem tudnak történelmi távlatokban gondolkodni, mert ha tudnának, nem jelentenék ki napról napra, hogy a határok sérthetetlenek.) Az új nemzetstratégiának pozitív üzenetnek kell lennie, *igen*-re kell épülnie, emelkedő perspektívát kell megrajzolnia.

Ha Trianont meg akarjuk érteni, múltbéli önmagunkat kell megértenünk. Ez nyilván nem egyszerű, de annál inkább szükségszerű feladat. Számomra sokáig érthetetlen volt például a tétlenség, ahogyan – tisztelet egynéhány kivételnek – az emberek az eseményeket akkor szemlélték. Aztán az egyik visszaemlékezéseket közreadó könyvben olvastam egy vallomást, mely valamelyest megvilágította az emberek hozzáállását. A visszaemlékező azt írta, senki nem gondolta, hogy ilyesmi megtörténhet, hogy ezer éves országot egyetlen tollvonással szét lehet szakítani. Nem hitték el, nem akarták belátni, hogy a Jóistenen kívül egyetlen örök dolog sincs a világon, nem akarták elfogadni, hogy mindenért szüntelenül, ismételten meg kell küzdeni. (Korántsem szeretném elviccelni a témát, de nem is értem, miért csodálkozunk újra és újra azon, hogy időnként megpróbálnak minket eltüntetni, hiszen nagy vonalakban azzal kezdődött, ugye, hogy elrendelték: *Ugros eliminandos esse*. Úgy gondolom, úgy érzem és a gyakorlat is azt mutatja, hogy a mai napig nem vonták vissza. Mindenek és mind ennek ellenére legalább ezeregyszáz éve itt vagyunk, és egyelőre úgy tűnik, ezzel a ténynyel tovább kell barátkozniuk.)

És a kérdések kérdése: mégis, mit lehet itt tenni? *Tulajdonképpen nem is Trianonról kellene konszenzust kialakítani, hanem abban kellene közös nevezőre jutni, arról kellene stratégiát kidolgozni, hogyan tudnánk megváltoztatni, hogyan tudnánk úrrá lenni azon az egész társadalmat jellemző állapoton, ami Trianonhoz vezetett és tulajdonképpen a mai napig tart.* Azt hiszem, abban a legtöbben egyetértenek, hogy politikai úton, törvények által, „felülről vezérelve" komoly eredmények nem várhatók. De elméleti, absztrakt fejtegetések sem visznek közelebb minket a célhoz. Gyakorlati, világos, egyszerű, a 21. században is élhető és érthető megoldásokra van szükségünk.

Először is mai társadalmunk alapos ismeretére. Sokszor érzem úgy, hogy a különböző megoldási javaslatokkal, elméleti fejtegetésekkel előállók nincsenek tisztában azzal, hogyan is működik, hogyan néz ki, mi mozgatja a mai magyar társadalmat határon belül és kívül. Ez hihetetlenül nagy hiba, hiszen ilyen ismeret nélkül nem a valós problémákra, kérdésekre adunk hasznos, ugyanakkor az általunk kívánt irányba mutató válaszokat. Ennél a feltárásnál támaszkodnunk kell a modern szociológia, pszichológia, magatartástudomány eredményeire. Ezek a kutatások megmutathatják azt is, hogy életmódban, családfelépítésben, vagy akár erkölcsi tekintetben mások vagyunk-e „mi", mint „ők", és arra is, hogy ez miben nyilvánul meg. (Most lehetne mondani, hogy természetesen igen, mi mások vagyunk! De biztos? Válások, házasság, gyerekszám, tévénézés, vásárlási szokások, banki kölcsön – van különbség? Ha igen, miben? Ha nem látunk túl nagy eltérést, miért nem? – Egy ilyen irányú feltérképezés tartogatna meglepetéseket számunkra is.)

„(…) nem lehet nemzeti azonosságtudatot egy traumára, egy nem-re építeni."

Csak akkor tehető meg a következő lépés, ha már – legalábbis a mai tudásunk szerint – valós képet látunk arról a társadalomról, amelyhez szólni szeretnénk. Mivel a társadalom állapotát tekintve a nyugati kultúrkörben a rombolás túl ért a nemzeti azonosságtudat bástyáin, és már a család, a nemi identitás intézményei, konvenciói ellen folyik a támadás, így a gyakorlati nemzetstratégiai lépéseknek ezekbe a régiókba kell visszahúzódniuk. Egy, a századfordulón megfogalmazott gondolat szerint: akié a család, azé a nemzet. Ha a nemzetet akarjuk, elsősorban arra kell törekednünk, hogy a családot megtartsuk. Ha a családot meg akarjuk tartani, akkor a történelmileg azt fenntartó nő felé kellene elsősorban fordulni, mert meglátásom szerint manapság a női önazonosságtudat éli a legnagyobb válságát, különösen a család tekintetében.

„(…) a mikroközösségekben kell először is változásokat elérni, mégpedig nagyon is prózai, nagyon is földhözragadt, apró lépésekkel."

Más szóval: a mikroközösségekben kell először is változásokat elérni, mégpedig nagyon is prózai, nagyon is földhözragadt, apró lépésekkel. Újra közösséggé, nemzetté kellene gyúrni az emberek tömegét. És ez egyáltalán nem könnyű feladat.

Trianon a mi esetünkben sokkal inkább felnagyítja, láttatja a *„minden Egész eltörött"* világát. Összetart minket a nyelv, a közös emlékezet, a történelem, a közös sors; mégis, mintha mindez nem lenne elég. Mintha mindezek fölött állna még valami, amit elveszítettünk, állna még valami, ami a mienk volt, de az idők folyamán, valamelyik történelmi kataklizma megtörte bennünk, és most új megfogalmazásra vár. Sokan állítják, és én hiszek is benne, hogy magyarnak lenni nem születés, hanem vállalás kérdése. Vállalása annak, amit Ravasz László „A magyar bánat" című beszédében a bánatból fakadó fegyelemnek és erkölcsnek nevez. A magyarság igazi lényege ebből a fegyelemből és erkölcsből fakad; ez adja meg azt a képességünket is, hogy *„valóságos és eszményi életünk között látjuk a mély szakadékot"*.

Megvan-e még bennünk ez a bizonyos fegyelem és erkölcs? Van-e még képességünk látni az eszmény és a valóság közötti szakadékot? Megcsillan-e még „az acél fénye", lüktet-e még „a vér ereje" és zúg-e még „a lefojtott, szenvedélyes akarat"? Ravasz László írja az idézett beszédében: *„Nem magyar ember az, aki könnyelműen vigad, léha bacchanáliákban tépi szét megmaradt hírnevünket, szent örökségünket: nemzeti bánatunk fátyolát."* Pedig valljuk meg, már jó ideje éppen ez történik körülöttünk; ez egy vigadó, felejtő, nejlon örömökben fuldokló világ. Örvénylik alattunk, húz a nemtörődöm, csak a mának élő mélység felé.

Az egység keresése nem más, mint szembefordulni a meghasonlással, nem más, mint a fegyelem és az erkölcs ébresztése, nem más, mint az acél fénye, a vér ereje és maga a szenvedélyes akarat. Az egység igénye ott lapul mindannyiunkban, még ha most alszik is „a magyar a magyarban". Még ha most, a mai világban szinte lehetetlennek is látszik felélesztени a fegyelem és az erkölcs apró lángjait. Még ha a mostani világban a legnemesebb értelemben vett szép és jó a legtávolabb állnak is tőlünk.

Számomra a lelki egység megteremtését célul tűző emberi erőfeszítések közül az egyik leghitelesebb és legszebb, a két világháború között a három történelmi egyház, a katolikus, az evangélikus és a református nagy egyéniségeinek végig ugyan nem vitt, rendszerbe ugyan nem foglalt, de követendő törekvése volt. Hiteles volt, mert a gondolatot a nemzet sorsa felett érzett aggodalom szülte, nem vártak tőle semmilyen önös hasznot; egyetlen célja az emberek Isten

felé fordítása volt, hogy találkozva az Úristennel megszólaljon bennük a fegyelem és az erkölcs hangja. Révész Imre, Bangha Béla, Kelemen Krizosztom, Ravasz László, hogy csak néhány nevet említsünk azok sorából, akik szívükön viselték a magyar egység, mégpedig lelki egység megteremtését.

Annak ellenére, hogy nem adatott meg nekik elképzeléseik, gyakorlati útmutatóik rendszerbe foglalása, mégis, ha végigolvassuk az e tárgyban született írásokat, világosan kirajzolódik előttünk a követhető, megvalósításra váró gondolat. Kelemen Krizosztom egyenesen az államalapítás jelentőségével hozta összefüggésbe az egység létrehozását. *„Legszentebb meggyőződésem az, hogy az az ember lesz az új magyar évezred Szent István királya, aki a magyarságot újra képes lesz egy szellemi közösségbe, egy lelki családba visszavezetni”* – írta „A magyarság lelki egysége felé” című cikkében. Válaszcikkében Ravasz László megpróbálta megfogalmazni azokat a pontokat is, melyek a gyakorlati megvalósítás lépcsőfokai lehetnének, egyben megállapította: *„nem választhatjuk az ismerős utat”*.

Melyik az az út, amit követve – Juhász Gyulával élve – *„a pokol kapuin is győzni”* tudunk majd? Melyik az az út, amit bejárva felébred bennünk a fegyelem és az erkölcs szava? Melyik az az út, amelyiken megvillan az acél fénye, forr majd a vér ereje és fellángol a szenvedélyes akarat? Révész Imre egyik prédikációjában megadta erre is a választ: *„Magyar keresztyének, az Ur Jézus int: »keressétek először Istennek országát és az ő igazságát és ezek mind megadatnak néktek«: az egység is, az erő is, a megtisztulás is – és a feltámadás is.”*

Mi lehet a feladatunk ma? A mi feladatunk az egység eszméjének, az egység megvalósíthatóságának hirdetése; a mi feladatunk a fegyelem és az erkölcs ébresztése. A mi feladatunk, akkor sem csüggedni, ha már minden hiábavalónak látszik. A mi feladatunk követni Arany Jánost: *„Ha későn, ha csonkán, ha senkinek: írjad!”*

Végezetül pedig az értelmiségről. Mint már régen tudjuk, az árulás megtörtént. És ahogyan Babits írja, *„hogyan lehessen erkölcsi problémát formulázni, ahol az erkölcs alapelvei váltak kétségessé”*, miközben *„a mai tudós tudja, hogy az erkölcsöt posztuláló ész másodlagos az ösztönökkel szemben”*. Hát, valahogy így állunk ma is.

Nem tudom, a történelem folyamán hányszor hangozhatott el, amit Gárdonyi ama regényében a következő szavakkal fogalmaz meg: *„Ebben a várban van most a maradék ország sorsa.”* Egyszóval: nem kell ide sok ember, inkább elszántak kellenének, akik a realitások talaján állva, felmérve a mai lehetőségeket, vagy inkább „lehetetlenségeket”, gyakorlati, megvalósítható programokat dolgoznak ki arra nézve, hogyan juttathatnánk önmagunkat vissza az ösztönök talajáról az erkölcs, az élhető, egyszerű élet ösvényére. Ha ezen az úton elindultunk, igény is fogalmazódik meg majd az emberekben, hogy igazi nemzetpolitikát folytató, erkölcs, áldozatvállalás tekintetében kifogástalan, valódi vezetői legyenek. Természetesen ez idő, munka és újra csak munka, szervezés, küzdelem kérdése. És aki ebben a dologban részt szeretne venni, ne feledje: pénzt, paripát, fegyvert ki-ki hozzon magával. Én ott leszek!

„Összetart minket a nyelv, a közös emlékezet, a történelem, a közös sors; mégis, mintha mindez nem lenne elég. Mintha mindezek fölött állna még valami, amit elveszítettünk, állna még valami, ami a mienk volt, de az idők folyamán, valamelyik történelmi kataklizma megtörte bennünk, és most új megfogalmazásra vár.”